

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINING DOLZARB MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

BuxDu o'qituvchisi Abdullayeva H.N.

Talaba Sharipova M. Z.

Annotatsiya: *O'zbekiston bir qator dolzarb muammolarga duch kelmoqda va uni yanada rivojlantirish istiqbollari ega. Maqolada ulardan ba'zilari muhokama qilinadi. Institutsional muammolar, kichik biznesni rivojlantirish, investitsiyalarni jalb qilish, hududlarni mutanosib rivojlantirish, mulkdorlar huquqlarini himoya qilish va boshqa muammolar mavjud. O'zbekiston yanada o'sish salohiyatiga ega va bu muammolarni hal qilish uning Markaziy Osiyodagi birinchi iqtisodiyotiga aylanishiga yordam beradi.*

Kalit so'zlar: *Diversifikatsiya, iqtisodiyot, tabiiy gaz, Barqaror o'sish, Rossiya, Xitoy va xomashyo.*

O'zbekiston iqtisodiyotining dolzarb muammolari. Iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishning yo'qligi: O'zbekiston paxta va tabiiy gaz eksportiga qattiq bog'liqligicha qolmoqda. Bu esa, mamlakatni jahon xomashyosi narxlarining o'zgarishiga qarshi himoyasiz qiladi.

Hukumat aralashuvi: Hukumat iqtisodiyotda hali ham muhim rol o'ynaydi, bu esa raqobatni cheklaydi va xususiy sektorning rivojlanishiga to'sqinlik qiladi.

Byurokratiya va korrupsiya: byurokratik to'siqlar va korrupsiya O'zbekistonda biznes yuritishni qiyinlashtiradi.

Zaif infratuzilma: yomon infratuzilma, ayniqsa transport va logistika, iqtisodiy o'sishni cheklaydi.

Mehnat resurslari malakasining past darajasi: ta'lim tizimi mehnat bozori ehtiyojlarini to'liq qondirmaydi, bu esa malakali kadrlar yetishmasligiga olib keladi.

Umuman olganda, O'zbekiston iqtisodiyoti o'rta va uzoq muddatli istiqbolda barqaror o'sish salohiyatiga ega.

Ushbu potentsialga erishish uchun quyidagilar zarur : Iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishning etarli emasligi, davlat aralashuvi, byurokratiya, korrupsiya, yomon infratuzilma va ishchi kuchining past malakasi bilan bog'liq muammolarni hal qilish.

Iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, xususiy sektorni rivojlantirish, korrupsiyaga qarshi kurashish, infratuzilmani rivojlantirish va ta'lim tizimini isloh qilish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirishni davom ettirish.

Ushbu chora-tadbirlarning amalga oshirilishi O'zbekistonning yanada raqobatbardosh va farovon davlatga aylanishiga imkon beradi. O'zbekiston iqtisodiyotini yetarli darajada diversifikatsiya qilmaslik muammosini hal qilish kompleks yondashuvni, jumladan, quyidagi chora-tadbirlarni taqozo etadi: 1. Resurs bo'lmagan tarmoqlarni rivojlantirish: Kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash: Imtiyozli kreditlar va subsidiyalar berish. Soliq yukini kamaytirish. Ma'muriy jarayonlarni soddalashtirish. Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash infratuzilmasini rivojlantirish.

Ustuvor tarmoqlarga investitsiyalarni rag'batlantirish: Turizm. Yengil sanoat. Axborot texnologiyalari. Qishloq xo'jaligi. Farmatsevtika. Kimyo sanoati.

Eksport salohiyatini rivojlantirish: korxonalarining yangi bozorlarga kirishiga yordam berish. Xalqaro ko'rgazma va yarmarkalarda ishtirok etish. Eksport nazorati tizimini takomillashtirish.

1. Xom ashyo eksportiga qaramlikni kamaytirish: Eksport savatini diversifikatsiya qilish: Yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar eksportini ko'paytirish. Yangi eksport yo'nalishlarini rivojlantirish. Import o'rnini bosishni rivojlantirish: ichki bozorda raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirish. Tayyor mahsulotlar importiga qaramlikni kamaytirish.

2. Institutsional muhitni yaxshilash: Qonun ustuvorligini mustahkamlash: Korrupsiyaga qarshi kurash. Mulk huquqlarini himoya qilishni ta'minlash. Adolatli sud tizimini yaratish. Byurokratik to'siqlarni kamaytirish: ma'muriy tartib-qoidalarni soddalashtirish. Davlat xizmatlarini raqamlashtirish. Davlat faoliyatining shaffofligini oshirish.

3. Inson kapitalini rivojlantirish: Ta'lim sifatini oshirish: Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish. Mehnat bozori ehtiyojlariga javob beradigan kadrlarni tayyorlash. Kasbiy ta'lim tizimini rivojlantirish. Innovatsiyalarni rag'batlantirish: tadqiqot va ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash. Innovatsiyalar uchun rag'batlantirishni yaratish. Venchur biznesini rivojlantirish.

4. Jahon iqtisodiyotiga integratsiya. Xalqaro iqtisodiy tashkilotlarda faol ishtirok etish: JSTga kirish. Erkin savdo shartnomalarini tuzish. Xorijiy hamkorlar bilan hamkorlikni rivojlantirish. Ushbu chora-tadbirlarning amalga oshirilishi O'zbekiston iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish, uni tashqi ta'sirlarga chidamliroq qilish va aholi turmush darajasini oshirish imkonini beradi.

O‘zbekiston iqtisodiyotiga davlat aralashuvi muammosini hal qilish kompleks yondashuvni talab qiladi, unga quyidagilar kiradi:

1. Qonunchilikni takomillashtirish. Davlatning iqtisodiyotdagi rolini aniq belgilang : Davlatning ruxsat etilgan aralashuvi chegaralarini qonun bilan belgilang, Davlat faol rol o'ynashi mumkin bo'lgan va o'ynashi kerak bo'lgan sohalarni (masalan, infratuzilma, strategik sektorlar), shuningdek, xususiy sektor ishtirok etadigan sohalarni belgilang. ustuvorlikka ega bo'lishi kerak. Oshkoralik va hisobdorlikni ta'minlash : Davlat organlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazorati mexanizmlarini joriy etish, Davlat xarajatlari va subsidiyalar to'g'risidagi ma'lumotlardan foydalanishni ta'minlash, Monopoliyaga va korrupsiyaga qarshi kurashish mustaqil organlarining rolini kuchaytirish.

Tartibga solish yukini kamaytirish : Mavjud qoidalar va tartiblarni ko'rib chiqish va soddalashtirish, Ortiqcha ruxsatnomalar va litsenziyalardan foydalanishni minimallashtirish, Biznesni yuritish uchun ma'muriy to'siqlarni kamaytirish.

2. Bozor iqtisodiyoti institutlarini rivojlantirish: Raqobat muhitini yaratish : Iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida raqobatni rivojlantirishni rag'batlantirish , Davlat korxonalarini tomonidan adolatsiz raqobatning oldini olish, Bozorga barcha ishtirokchilarning teng kirishini ta'minlash. Xususiy mulk institutlarini rivojlantirish : Mulk huquqlarini himoya qilishni ta'minlash, davlat korxonalarini xususiylashtirishni rag'batlantirish, investitsiyalarni jalb qilish uchun sharoit yaratish. Qonun ustuvorligini mustahkamlash. Korrupsiya va boshqa iqtisodiy jinoyatlar uchun jazo muqarrarligini ta'minlash , Sudning adolatli va xolis o'tkazilishini kafolatlash, Huquqni muhofaza qiluvchi organlarga ishonchni oshirish.

3. Fuqarolik jamiyati rolini oshirish. Iqtisodiy siyosatni ishlab chiqish va amalga oshirish jarayonida fuqarolar ishtirokini kengaytirish : rejalashtirilgan iqtisodiy islohotlar to'g'risidagi ma'lumotlardan foydalanishni ta'minlash , iqtisodiy qarorlar loyihalarini jamoatchilik muhokamasi va ekspertizasini tashkil etish, qarorlar qabul qilishda fuqarolarning fikrini hisobga olish.

Bozor iqtisodiyotining afzalliklari haqida aholining xabardorligini oshirish : Iqtisodiyotda davlatning o'rni, Raqobat, xususiy mulk va qonun ustuvorligining ahamiyati haqida ma'rifiy targ'ibotlarni o'tkazish, Iqtisodiyot nazariyasi va amaliyotini o'rganishni rag'batlantirish.

4. Davlat boshqaruvi tizimini isloh qilish:

Byurokraziyani qisqartirish : Davlat organlari tuzilmasini optimallashtirish , mansabdor shaxslar sonini qisqartirish, funktsiyalarning

takrorlanishiga barham berish. Davlat organlari faoliyati samaradorligini oshirish : zamonaviy boshqaruv tizimlarini joriy etish,

Davlat xizmatchilarining malakasini oshirish , ularni vijdonan mehnat qilishga undash. Korrupsiyaga qarshi kurash : korrupsiyaga oid jinoyatlar uchun jazoni kuchaytirish,

Elektron hujjat aylanishi tizimini joriy etish;

Korrupsiyaga qarshi kurashish organlarining mustaqilligini ta'minlash.

Ta'kidlash joizki, davlatning iqtisodiyotga aralashuvi muammosini hal etish davlat, tadbirkorlik va fuqarolik jamiyatidan jiddiy sa'y-harakatlarni talab qiladigan uzoq jarayondir .

O'zbekistonda kadrlar malakasining pastligi muammosini hal qilish kompleks yondashuvni, jumladan quyidagi chora-tadbirlarni talab qiladi:

1. Ta'lim tizimini isloh qilish:

O'quv dasturlarini yangilash: o'quv rejalarining zamonaviy mehnat bozori talablariga va ish beruvchilar tomonidan talab qilinadigan mavjud ko'nikmalarga muvofiqligi. O'qitishning yangi usullarini joriy etish: O'qitishning interfaol usullari, loyiha ishlari, amaliyot va boshqa amaliyotga yo'naltirilgan yondashuvlardan foydalanish.

Pedagog kadrlar tayyorlash sifatini oshirish: pedagog kadrlar malakasini oshirish, ularni yangi yo'nalishlar bo'yicha qayta tayyorlash, shuningdek, iqtisodiyotning real sektori mutaxassislarini pedagogik faoliyatga jalb etish.

Ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish: yashash joyi, ijtimoiy mavqei va moliyaviy ahvolidan qat'i nazar, aholining barcha qatlamlari uchun sifatli ta'lim olish imkoniyatini ta'minlash.

2. Kadrlarni kasbiy tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini rivojlantirish. Kasb-hunarga o'rgatish markazlarini tashkil etish: zarur jihoz va asbob-uskunalar bilan jihozlangan zamonaviy kasb-hunar o'rgatish markazlari tarmog'ini yaratish. Qayta tayyorlash dasturlarini kengaytirish: aholiga mehnat bozorida talab katta bo'lgan yangi kasb va ko'nikmalarni o'rganish imkonini beruvchi qayta tayyorlash dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish. Biznes ishtirokini rag'batlantirish: ish beruvchilarni kasbiy tayyorgarlik va qayta tayyorlash dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish jarayoniga jalb qilish, shuningdek ularga ushbu tadbirlarda ishtirok etish uchun soliq va boshqa imtiyozlar berish.

3. Ko'k-ko'k kasblar nufuzini oshirish. Axborot kampaniyasi: ko'k-ko'k kasblar nufuzini oshirish va ularning iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyatini ko'rsatishga qaratilgan axborot kampaniyalarini o'tkazish. Ijtimoiy kafolatlar tizimini yaratish: ko'k rangli ishchilar uchun jozibador mehnat sharoitlari va

ijtimoiy kafolatlar, jumladan, munosib ish haqi, tibbiy sug'urta va boshqa imtiyozlarni ta'minlash.

Kasbiy mahorat tanlovlarini o'tkazish: turli ishchi kasblari bo'yicha eng yaxshi mutaxassislarni aniqlash va taqdirlash uchun kasbiy mahorat tanlovlarini muntazam ravishda o'tkazish.

4. Ish beruvchilar bilan hamkorlik qilish: Kasb-hunarga o'rgatish kengashlarini tashkil etish: Davlat organlari huzurida kasb-hunarga o'rgatish kengashlarini tashkil etish, ularning tarkibiga ish beruvchilar, ta'lim tizimi va boshqa manfaatdor shaxslarning vakillari kiritilishi kerak.

Tarmoq standartlarini ishlab chiqish: xalq xo'jaligining turli tarmoqlarining o'ziga xos ehtiyojlarini hisobga olgan holda kasbiy tayyorgarlik sohasida tarmoq standartlarini ishlab chiqish.

O'quv dasturlarini ishlab chiqishda ishtirok etish, mahorat saboqlarini o'tkazish, talabalar uchun amaliyot va amaliy mashg'ulotlar uchun joylarni ta'minlash orqali ish beruvchilarni ta'lim jarayoniga jalb etish .

5. Davlat yordami. Ta'lim tizimini moliyalashtirish: ta'lim tizimini moliyalashtirish uchun etarli miqdorda byudjet mablag'larini, shu jumladan moddiy-texnika bazasini modernizatsiya qilish, yangi o'quv dasturlarini ishlab chiqish va o'qituvchilarning malakasini oshirish xarajatlarini ajratish.

Imtiyozlar berish: o'z xodimlarini kasbiy tayyorlash va qayta tayyorlashga sarmoya kiritgan korxonalariga imtiyozlar berish.

Innovatsiyalarni rag'batlantirish: ta'lim va ta'lim sohasidagi innovatsion ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash, ularning samaradorligi va zamonaviy talablarga muvofiqligini oshirish.

Ushbu chora-tadbirlarning amalga oshirilishi O'zbekistonda ishchi kuchining malaka darajasini oshiradi, bu esa mehnat unumdorligini oshirish, iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish va aholi turmush sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Yuqorida aytilganlarga qo'shimcha ravishda shuni ta'kidlash kerakki, kadrlar malakasining pastligi muammosini hal qilish uzoq muddatli jarayon bo'lib , hukumat, biznes va butun jamiyat tomonidan katta kuch va investitsiyalarni talab qiladi.

O'zbekiston Iqtisodiy istiqboli: Iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish: Hukumat turizm, yengil sanoat va axborot texnologiyalari kabi boshqa tarmoqlarni rivojlantirish orqali iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish choralari ko'rmoqda. Xususiy sektorni rivojlantirish : Xususiy sektorni rivojlantirish uchun sharoitlar, jumladan, davlatning iqtisodiyotga aralashuvini kamaytirish orqali yaratiladi. Korruptsiyaga qarshi kurash : Korruptsiyaga qarshi kurash

choralari ko'rilmoqda, bu esa investitsiya muhitini yaxshilashi kerak. Infratuzilmani rivojlantirish : biznes yuritish uchun sharoitlarni yaxshilash kerak bo'lgan infratuzilmani rivojlantirishga sarmoya kiritadi. Ta'lim tizimini isloh qilish : Ta'lim tizimi sifatini oshirish va mehnat bozori ehtiyojlarini qondirish uchun isloh qilinmoqda.

Bu umumiy muammolar va istiqbollardan tashqari O'zbekiston iqtisodiyotining alohida tarmoqlarini rivojlantirishning o'ziga xos muammolari va istiqbollari ham mavjud. Qishloq xo'jaligi: Qishloq xo'jaligi O'zbekiston iqtisodiyotining muhim tarmog'i bo'lib qolmoqda. Sanoat: O'zbekiston sanoat sektori ham o'sish uchun salohiyatga ega. Xizmat ko'rsatish sohasi: O'zbekistonda xizmat ko'rsatish sohasi jadal rivojlanmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdulloyev, A. (2023). Methodological foundations for evaluating the efficiency of agrocluster management. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 42(42).

2. Abdulloyev, A. (2023). АГРОКЛАСТЕР ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШНИНГ “БАЗАВИЙ” МОДЕЛИ ВА УНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 42(42).

3. Junaydulloyevich, A. A., & Rasulovna, K. N. (2021). Price Formation in Marketing: A Tool for Price Formation and Change. Academicia Globe, 2(6), 142-146.

4. Таирова, М. М., & Дустова, А. К. (2020). Роль гостиничных сетей в индустрии туризма. In Прорывные научные исследования: проблемы, закономерности, перспективы (pp. 57-59).

5. Gafurova, S. K. (2023). Quality Management In Education: A Systematic Approach. Educational Research In Universal Sciences, 2(17 SPECIAL), 126-129.

6. Niyozova, I. (2021). The Transition to the Green Economy and the Importance of Strategy. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 8(8).

7. Niyozovna, N. I. (2023). Ways to Increase the Competitiveness of Enterprises through Digital Marketing Strategies. European journal of business startups and open society, 3(12), 154-157.

8. Таирова, М. М., & Гиязова, Н. Б. (2016). Поддержка предпринимательской деятельности в Узбекистане. International scientific review, (2 (12)), 105-107.

9. Таирова, М. М., & Кодирова, Н. Р. К. (2020). Инновация-концептуальная основа модернизации. Наука и образование сегодня, (2 (49)), 35-36.
10. Qayimova, Z. (2023). Ways to Develop Economic Infrastructure in Uzbekistan. Центр Научных Публикаций (Buxdu. Uz), 27(27).
11. Kadirovna, S. N. (2024). Importance of Foreign Experience for Uzbekistan in the Transition to a Green Economy. EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY, 4(4), 48-51.
12. Giyazova, N. (2023). The share of world countries in the textile industry and the importance of marketing in its development. Центр Научных Публикаций (Buxdu. Uz), 27(27).
13. Niyozova, I. (2023). The Reforms Implemented In The Higher Education System Of The Republic Of Uzbekistan And Their Achievement Of Financial Independence. Центр Научных Публикаций (Buxdu. Uz), 38(38).
14. Таирова, М. М., & Гиязова, Н. Б. (2016). Поддержка предпринимательской деятельности в Узбекистане. International scientific review, (2 (12)), 105-107.
15. Таирова, М. М., & Кодирова, Н. Р. К. (2020). Инновация-концептуальная основа модернизации. Наука и образование сегодня, (2 (49)), 35-36.
16. Таирова, М. М., Абдуллаев, А. Ж., & Гиязова, Н. Б. (2016). Особенности маркетинга в агропромышленном комплексе. In Современное экологическое состояние природной среды и научно-практические аспекты рационального природопользования (pp. 3871-3873).
17. Niyozova, I. (2021). Mechanism of Implementation of Mandatory Health Insurance in Uzbekistan under Conditions of Increasing Integration Processes. Центр Научных Публикаций (Buxdu. Uz), 7(7).
18. Odinayeva, N. F., Vakayeva, M. A., & Giyazov, B. B. (2022). Intellectuals with Higher Education in the Economy and Ways to Increase their Competitiveness. Miasto Przyszłości, 84-86.
20. Navruz-Zoda, L. B., & Navruz-Zoda, Z. B. (2020). Improvement Of Social Prestige Of Entrepreneurial Companies In Bukhara Region. Academy, (3), 37-39.
7. Usmanova, A. B. (2022). Sport Tourism As A Sport And Form Of Activity. European Journal Of Innovation In Nonformal Education, 2(1), 212-214.
21. Усманова, А. (2022). The Current State And Analysis Of The Tourist Potential Of The Bukhara Region. Центр Научных Публикаций (Buxdu. Uz), 15(15).

22. Navruz-Zoda, Z. (2023). Development Of Self-Employment Of The Population As A Factor Of Ensuring Economic Stability. Центр Научных Публикаций (Buxdu. Uz), 33(33).

23. Rakhmatullaeva, F. M., & Aminova, N. B. (2022). Methodological Approaches To The Development Of Ecological Tourism Logistics. European Journal Of Innovation In Nonformal Education, 2(1), 207-211. 22. Dustova, A. (2022). Stimulating The Economic Growth Of Territories Through The Development Of Regional Tourism. Центр Научных Публикаций (Buxdu. Uz), 12(12).

24. Xasanova, S. (2023). Analysis of the Work Carried Out in Uzbekistan and the World to Prevent Tax Violations. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 3(12), 47-50.

25. Хаирова, Д. Р., & Сайфуллаева, М. И. (2021). Тенденции развития цементной индустрии в Узбекистане. Бюллетень науки и практики, 7(6), 358-362.

26. Сайфуллаева, М. (2023). РАЗВИТИЕ СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ КАК ФАКТОР СТАБИЛЬНОГО РОСТА. Nashrlar, 368-371.

27. Qayimova, Z. (2023). Theoretical Aspects of the Development of the Socio-Economic Infrastructure of the Country. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 27(27).

